

**ЕКОНОМІЯ І ВАРІАТИВНІСТЬ ЯК МОВНІ КОНСТАНТИ
(НА МАТЕРІАЛІ ГАЗЕТНОГО ДИСКУРСУ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ)**

У даній статті проаналізовано явища лінгвістичної економії та варіативності як діалектичної єдності, визначено основні способи та форми реалізації компресивних та декомпресивних конструкцій у газетному стилі англійської мови. Виявлено, що тенденція мови до економії знаходить своє вираження у компресивних конструкціях, які домінують у газетних текстах над декомпресивними у формі вторинно-предикативних структур та еліптичних комплексів.

У сучасному світі з розвитком новітніх технологій автоматизації і уніфікації у різних сферах людської діяльності тенденція до мінімізації фізичних і розумових зусиль стає провідною і в мовній сфері. При цьому мова як динамічна система не втрачає своєї експресивності, багатоплановості і різноманіття форм вираження.

Теоретично мова невичерпна у своїх можливостях послідовно оновлюватись та розвиватись природнім шляхом, якщо вона функціонує безперервно і обслуговує всі основні комунікативні сфери суспільства.

Однак, мова не повинна бути архіскладним утворенням, непомірним у ресурсному відношенні та безмежним для пізнання та оволодіння нею. Г. Пауль у своїй книзі писав: "Загалом для мовної діяльності притаманна певна тенденція до ощадливості. Відповідно до цієї тенденції у мові виробляються шляхи вираження, які вміщують рівно стільки, скільки необхідно для розуміння. Кількість використаних засобів залежить від ситуації мовного контексту чи від більшої або меншої схожості в духовному складі мовців" [1: 372]. Крім того, треба враховувати, що багатство мовних форм та особливо, правил їх використання обмежується об'ємом пам'яті людей, для яких мова є, передусім, засобом спілкування та передачі думки [2: 201]. Тому у мові функціонує не лише механізм оновлення, примноження та розвитку своїх ресурсів, але й механізм економії, конденсації та оптимізації засобів вираження у всіх його підсистемах.

Зберегти такий дуалізм є надзвичайно актуальним при написанні статей для журналістів і газетярів, основним завданням яких є висвітлення інформації коротко, чітко, лаконічно і без втрати основного змісту та колориту подій.

У лінгвістичних дослідженнях останніх років спостерігається тенденція вважати мовну економію відмінною рисою сучасного стану мови. Характерною ознакою усіх закордонних досліджень (О. Есперсен, А. Мартіне, В. Кураков та ін.) є розгляд економії мовних засобів як одного з основних законів розвитку мови, зумовленого прагненням людини до удосконалення мовних форм з метою зменшення розумових і фізичних затрат енергії в процесі подання інформації усно або письмово [3; 4; 5]. Економія як лінгвістичне явище передбачає таке використання мовних засобів в процесі усної або письмової комунікації, яке призводить до раціонального збереження часу, місця при написанні і спрощує процес сприйняття поданих фактів. "Вироблення економних засобів, звичайно, є однією із причин, які змушують мовців змінити мову", – підкреслює В. І. Кодухов, вважаючи, однак, цю причину, "суб'єктивною і різнонаправленою" [2: 200].

Основним проявом закону економії у системі мови є компресія, яка охоплює як синтаксичний, так і семантичний рівні мови. На синтаксичному рівні вона знаходить своє вираження у формі вторинно-предикативних структур, еліптичних конструкцій, вживанні присвійного відмінку тощо. На лексичному рівні компресія представлена семантичним еліпсом, лексичним згортанням словосполучення в однослівну одиницю, вживанням каузальних комплексів тощо.

За визначенням В. І. Корунця, компресія – це синтаксичний процес, що включає в себе редукцію надлишкової кількості синтаксичних елементів при повному збереженні змісту тексту оригіналу [6: 281].

Метою цієї статті є системний функціональний аналіз та опис таких лінгвістичних явищ, як економія мовних засобів та мовна варіативність, визначення їх співвідношення в мові, характерних особливостей та форм вираження в газетних статтях англійських видань.

Проблематика власне лінгвістичної економії в сучасному мовознавстві знаходиться на його периферії по причині, як нам здається, звуження теоретично-фактологічного базису цього мовного явища, відсутності останнього у колі питань, які підлягають обов'язковому розгляду в процесі опису та дослідження будь-якої конкретної мови.

У ході дослідження було проаналізовано 42773 друковані лінгвістичні одиниці. Використовуючи метод суцільної вибірки, було виділено 3183 компресивні структури і 1203 декомпресивні конструкції з електронних версій провідних англійських газет (тематична рубрика "Мистецтво і розваги").

Серед компресивних конструкцій на синтаксичному рівні переважають герундіальні та еліптичні комплекси (29 % і 31 % відповідно), тоді як на семантичному рівні домінують атрибутивні моделі,

отримані внаслідок трансформації словосполучення / фрази в однослівну мовну одиницю за допомогою конверсії.

На рівні речення:

e.g. Speculating about the Big Day is now a national pastime [7].

Збіг суб'єкта герундіального комплексу з підметом речення веде до інтенсивного використання в газетних текстах герундіального еліпсису.

e.g. He going to take the first place? [8].

Опущення допоміжного дієслова, як і підмета або присудка, часто вживаються в газетному дискурсі, зберігаючи ідіоматичну структуру мови преси.

На лексичному рівні:

e.g. This casino is the world's N1 producer of joy and wealth [9].

Візуально прихована інформація, яка імплікується в полісемантичних моделях з чітко вираженою компресивною структурою N1+N2, легко відновлюється з контексту або т.зв. області загальних знань читача.

e.g. Paris is the most touristed city in the world [10].

У вищеподаному прикладі атрибутів *touristed* є компресивною формою словосполучення *visited by tourists*, вживану журналістом з метою надання реченню більшої емоційності і виразності.

Принцип економії мовних засобів протиставляється в мові принципу варіативності. У сучасному мовознавстві варіативність розглядається лінгвістами як об'єктивна іманентна властивість мовної системи, що зачіпає всі виділені в мові підсистеми і одиниці в плані форми і змісту, в синхронії і діахронії, а також внутрішньосистемні відносини і відносини "мова-зовнішній світ". Однак поняття варіативності не є власне лінгвістичним. Воно застосовується при розгляді структури і функціонування різних сфер дійсності. Термін "варіативність" визначається вченими по-різному: "часткова мінливість", "здатність до видозміни", "процес видозміни" і т. д. Явище мовних змін пронизують усю систему мови та його реалізацію в мові. У будь-якій мові постійно відбуваються видозміни частковостей при збереженні головного (загального, інваріантного). Відповідно до теорії "мовного дрейфу", запропонованої Селпіром, мова рухається в часі і просторі за своєю власною течією; індивідуальні варіації мови рухаються в певному напрямі, що зумовлюється "дрейфом" мови: "У мовного дрейфу є свій напрямок ... в них закріплюються тільки ті індивідуальні варіації, які рухаються в певному напрямку, подібно до того, як тільки деякі рухи хвиль у бухті відповідають припливу і відпливу. Дрейф мови здійснюється неконтрольовано, що говорить про відбір тих індивідуальних відхилень, які відповідають якому-то зумовленому напрямку" [11: 144].

Основний внесок в розробку теорії варіативності внесли Л. В. Щерба, Г. П. Торсуєв, О. С. Ахманов, В. М. Солнцев, В. Г. Гак, Ю. М. Скребнев, В. Н. Ярцева, М. Я. Блох, О. І. Бродович, Д. А. Шахбагова, Е. Селпір, У. Лабов, Л. Р. Хабер, У. Вольфрам та ін.

На наш погляд, варто розглядати варіативність, на відміну від варіантності як динаміку, процес розвитку і зміни мови, а варіантність – як результат варіативності (динамічних змін у мові), що знаходить відображення в самій системі мови і виявляється в наявності певних варіантів цієї мови. Варіативність завжди вказує на наявність здатності до видозміни, в мові це найбільш яскраво проявляється в мовній експресії, яка є провідною рисою газетно-публіцистичного стилю англійської мови.

Однією з основних форм вираження варіативності в мові є декомпресія, тобто збільшення кількості синтаксичних елементів в тексті (розширення плану вираження) з метою більш експресивної і емоційної передачі описуваної картини подій. Декомпресія представлена вживанням формальних додатків *one / thing*, допоміжних дієслів (дієслова *do* у виразах *as they always do*, *as she did*), присвійних займенників, але в більшості випадків більш поширеними словосполученнями замість більш конденсованих форм.

e.g. When he talks with you, he looks straight in the eye [7].

Підрядний зворот часу *When he talks with you* можна замінити на більш компресивну герундіальну конструкцію *When talking with you*.

Як показало наше дослідження чисельність декомпресивних структур в публіцистичному стилі англійської мови є незначною, що свідчить про те, що декомпресія не є характерною для газетного дискурсу. Це пояснюється тим, що газети читає масова та неоднорідна аудиторія, обмеженість газетного простору вимагає використання мінімальної кількості друкованих знаків при збереженні об'єму змісту. Тому журналіст повинен організувати інформацію так, щоб передати її лаконічно, компактно, але й повно.

Однак, декомпресія застосовується представниками преси тоді, коли виникає необхідність описати ситуацію в деталях, перебільшити значення окремих елементів контексту (зробити їх більш експресивними), емоційно вразити (переконати) читача фактами.

Таким чином, тенденція мови до економії, що проявляється у різних сферах і яка має універсальний характер для будь-якої природної мови, знаходить своє вираження у компресивних конструкціях, які

домінують у газетних текстах над декомпресивними у формі вторинно-предикативних структур та еліптичних комплексів. Компресія зумовлена психофізіологічними особливостями мовця / автора, а також його прагненням до підвищення ефективності процесу обміну інформацією.

Поряд із тенденцією до економії мовних засобів, в газетних статтях спостерігається дія принципу варіативності, який втілюється у декомпресивних конструкціях, представлених переважно розгорнутими підрядними реченнями, формальними представниками *one / thing / do*.

Отже, газетний дискурс англійської мови тяжіє до мовної ергономіки, залишаючи місце для експресії та емоційності висловлювання у вигляді варіативних форм вираження.

Стилістичні засоби, що базуються на редукції синтаксичної моделі, а також виявлення і вивчення нових перехідних форм декомпресії можуть стати **перспективною для майбутніх досліджень та подальших розвідок** у даному напрямку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Пауль Г. Принципы истории языка / Г. Пауль. – М. : Изд-во "Иностранной литературы", 1960. – 499 с.
2. Кодухов В. И. Семантическая переходность как лингвистическое понятие / В. И. Кодухов // Семантика переходности. – Л. : Изд-во ЛГПИ, 1967. – С. 5–16.
3. Есперсен О. Философия грамматики / О. Есперсен. – М. : Изд-во "Иностранной литературы", 1958. – 404 с.
4. Мартине А. Основы общей лингвистики / А. Мартине. – М. : Едиториал УРСС, 2004. – 224 с.
5. Кураков В. И. Синкретизм и типология грамматических категорий : на материале именных категорий немецкого и русского языков / В. И. Кураков // Лингвистические явления в системе языка и в тексте. – Вып. 1. – Волгоград : Изд-во ВолГУ, 1997. – С. 81–90.
6. Корунець І. В. Порівняльна типологія англійської та української мов : [навчальний посібник] / І. В. Корунець. – Вінниця : Нова Книга, 2003 – 464 с.
7. The Times [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.the-times.co.uk/2005, December, 31>.
8. The Times [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.the-times.co.uk/2006, February, 1>.
9. The Times [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.the-times.co.uk/2006, February, 23>.
10. The Times [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.the-times.co.uk/2006, March, 23>.
11. Сепір Е. Вибрані праці з мовознавства і культурології / Е. Сепір. – М : Высшая школа, 1993. – 653 с.

Матеріал надійшов до редакції 01.04. 2011 р.

Стрельникова О. В. Экономия и вариативность как языковые константы (на материале газетного дискурса английского языка).

В данной статье анализируются явления языковой экономии и вариативности как диалектического единства, определяются способы и формы реализации компрессивных и декомпрессивных конструкций в газетном стиле английского языка. Выявлено, что тенденция языка к экономии отображается в компрессивных конструкциях, которые доминируют в газетных текстах над декомпрессивными в форме вторично-предикативных структур и эллиптических комплексов.

Strelnikova O. V. The Economy and Variability as the Language Constants (in the Newspaper Discourse of the English Language).

The article analyzes the phenomenon of the language economy and variability as a dialectic unity and defines different ways and forms of the compressed and decompressed constructions realization in the newspaper style of the English language. It was discovered that the tendency of the language to the economy is reflected in the compressive constructions, dominating in the newspaper style over the decompressed constructions in the form of the secondary predicative structures and elliptical constructions.